

DER BEUTELSBACHER KONSENS

Landeszentrale
für politische Bildung
Baden-Württemberg

Der Beutelsbacher Konsens

1. Überwältigungsverbot. Es ist nicht erlaubt, den Schüler - mit welchen Mitteln auch immer - im Sinne erwünschter Meinungen zu überrumpeln und damit an der „Gewinnung eines selbständigen Urteils“ zu hindern. Hier genau verläuft nämlich die Grenze zwischen Politischer Bildung und Indoktrination. Indoktrination aber ist unvereinbar mit der Rolle des Lehrers in einer demokratischen Gesellschaft und der - rundum akzeptierten - Zielvorstellung von der Mündigkeit des Schülers.
2. Was in Wissenschaft und Politik kontrovers ist, muß auch im Unterricht kontrovers erscheinen. Diese Forderung ist mit der vorgenannten aufs engste verknüpft, denn wenn unterschiedliche Standpunkte unter den Tisch fallen, Optionen unterschlagen werden, Alternativen unerörtert bleiben, ist der Weg zur Indoktrination beschritten. Zu fragen ist, ob der Lehrer nicht sogar eine Korrekturfunktion haben sollte, d. h. ob er nicht solche Standpunkte und Alternativen besonders herausarbeiten muß, die den Schülern (und anderen Teilnehmern politischer Bildungsveranstaltungen) von ihrer jeweiligen politischen und sozialen Herkunft her fremd sind.
Bei der Konstatierung dieses zweiten Grundprinzips wird deutlich, warum der persönliche Standpunkt des Lehrers, seine wissenschaftstheoretische Herkunft und seine politische Meinung verhältnismäßig uninteressant werden. Um ein bereits genanntes Beispiel erneut aufzugreifen: Sein Demokratieverständnis stellt kein Problem dar, denn auch dem entgegenstehende andere Ansichten kommen ja zum Zuge.
3. Der Schüler muß in die Lage versetzt werden, eine politische Situation und seine eigene Interessenlage zu analysieren, sowie nach Mitteln und Wegen zu suchen, die vorgefundene politische Lage im Sinne seiner Interessen zu beeinflussen. Eine solche Zielsetzung schließt in sehr starkem Maße die Betonung operationaler Fähigkeiten ein, was aber eine logische Konsequenz aus den beiden vorgenannten Prinzipien ist. Der in diesem Zusammenhang gelegentlich - etwa gegen Herman Giesecke und Rolf Schmiederer - erhobene Vorwurf einer „Rückkehr zur Formalität“, um die eigenen Inhalte nicht korrigieren zu müssen, trifft insofern nicht, als es hier nicht um die Suche nach einem Maximal-, sondern nach einem Minimalkonsens geht.

The Beutelsbach Consensus

1. Prohibition against Overwhelming the Pupil: It is not permissible to catch pupils unprepared or unawares - by whatever means - for the sake of imparting desirable opinions and to hinder them from 'forming an independent judgement'. It is precisely at this point that the dividing line runs between political education and indoctrination. Indoctrination is incompatible with the role of a teacher in a democratic society and the universally accepted objective of making pupils capable of independent judgement (Mündigkeit).
2. Treating Controversial Subjects as Controversial: Matters which are controversial in intellectual and political affairs must also be taught as controversial in educational instruction. This demand is very closely linked with the first point above, for if differing points of view are lost sight of, options suppressed, and alternatives remain undiscussed, then the path to indoctrination is being trodden. We have to ask whether teachers have in fact a corrective role to play, that is, whether they should or should not specially set out such points of view and alternatives which are foreign to the social and political origins of pupils (and other participants in programs of political education).
In affirming this second basic principle, it becomes clear why the personal standpoint of teachers, the intellectual and theoretical views they represent and their political opinions are relatively uninteresting. To repeat an example that has already been given: their understanding of democracy presents no problems, for opinions contrary to theirs are also being taken into account.
3. Giving Weight to the Personal Interests of Pupils: Pupils must be put in a position to analyse a political situation and to assess how their own personal interests are affected as well as to seek means and ways to influence the political situation they have identified according to their personal interests. Such an objective brings a strong emphasis on the acquisition of the necessary operational skills, which is in turn a logical consequence of the first two principles set out above. In this connection the reproach is sometimes made that this is a 'return to formalism', so that teachers do not have to correct the content of their own beliefs. This is not the case since what is involved here is not a search for a maximum consensus, but the search for a minimal consensus.

Le consensus de Beutelsbach

1. Interdiction d'user de son influence pour emporter l'adhésion d'une autre personne. Il n'est pas permis de forcer un élève, par quelque moyen que ce soit, à faire siennes les opinions qu'on voudrait lui imposer et l'empêcher de la sorte de „se former son propre jugement“. C'est là, en effet, que se situe la frontière entre la formation politique et l'endoctrinement. Car l'endoctrinement n'est compatible ni avec le rôle de l'enseignant dans une société démocratique, ni avec l'objectif-communément adopté - du sens de la responsabilité que l'élève doit acquérir.
2. Ce qui dans les sciences et en politique fait l'objet de controverses doit l'être au même titre dans l'enseignement. Cette exigence est intimement liée à la précédente, car c'est lorsque des points de vue divergents ne sont pas pris en compte, lorsque des choix sont écartés, lorsque des solutions alternatives ne font jamais l'objet de débats, que l'on s'engage sur la voie de l'endoctrinement.
Il faudrait plutôt se demander si l'enseignant ne devrait pas avoir, de surcroît, une fonction corrective, ce qui signifie qu'il devrait mettre particulièrement en lumière les solutions et les points de vue peu familiers aux élèves (et à d'autres participants à des programmes de formation politique), en raison de leurs respectives origines politiques et sociales. C'est en prenant en considération ce second principe fondamental qu'on constate combien le point de vue personnel de l'enseignant, ses fondements théoriques, ainsi que son opinion politique sont relativement dépourvus d'intérêt. Pour reprendre un exemple déjà cité: sa propre conception de la démocratie ne pose aucun problème dans la mesure où, bien évidemment, les autres opinions opposés à la sienne s'expriment elles aussi.
3. L'élève devra être en mesure d'analyser une situation politique en la confrontant à sa propre situation, pour rechercher les moyens et les procédures qui lui permettront d'exercer une influence dans le sens qui lui convient. Un tel objectif contient une mise en relief particulière de l'aptitude à agir concrètement, conséquence logique des deux principes cités ci-dessus. Le reproche de „retour au formalisme “ formulé parfois à ce sujet – entre autres contre Hermann Giesecke et Rolf Schmiederer – qui consiste à dire qu'on se dispenserait ainsi de corriger ses propres positions, est dénué de toute valeur, puisqu'il s'agit de rechercher un consensus minimum et non pas maximum.

El consenso de Beutelsbach

1. Prohibición de abrumar al alumno con objeto de lograr su adhesión a una opinión política determinada. Está prohibido sorprender al alumno – no importa por qué medios – en el sentido y con la intención de que adopte las opiniones deseadas por el enseñante, impidiendo que pueda „formarse su propio juicio“. Precisamente aquí está la frontera que separa la formación política del adoctrinamiento. El adoctrinamiento, sin embargo, es absolutamente incompatible con el papel del enseñante en una sociedad democrática y con el objetivo propuesto – sobre el que existe acuerdo general – de alcanzar la madurez social e intelectual del alumno.
2. Lo que resulta controvertido en el mundo de las ciencias y la política, tiene que aparecer asimismo como tema controvertido en clase. Esta exigencia está íntimamente ligada a la anterior, pues si se pasan por alto posiciones y posturas divergentes, se ignoran opciones y no se discuten alternativas, ya se está caminando por la senda del adoctrinamiento. Cabe preguntarse si el enseñante no debería incluso asumir una función correctora, es decir, si no debe elaborar y presentar muy particularmente aquellos puntos de vista y alternativas que a los alumnos (y a otras personas participantes en los programas de formación política), por su origen político y social específico, les son ajenos. Al constatar este segundo principio queda claramente de manifiesto por qué la posición personal del enseñante, el fundamento teórico de su actividad científica y su opinión política, carecen relativamente de su interés. Para volver sobre un ejemplo ya citado, su noción de democracia no constituye problema alguno, dado que también se tienen en cuenta las opiniones contrarias.
3. El alumno tiene que estar en condiciones de poder analizar una situación política concreta y sus intereses más fundamentales, así como buscar las soluciones más adecuadas para influir sobre la situación política existente en el sentido que marcan sus propios intereses. Semejante objetivo significa conceder gran importancia a las aptitudes de acción concreta, lo cual, sin embargo, es una consecuencia lógica de los principios anteriores. El reproche que a veces se puede escuchar en este contexto – por ejemplo contra Hermann Giesecke y Rolf Schmiederer – de que ello es un „retorno al formalismo“ a fin de no tener que corregir los propios contenidos, no es acertado en la medida en que no se trata de buscar un máximo consenso, sino de lograr un consenso mínimo.

Бойтельсбахское согласие

Недопустимы всякие попытки навязать ученику чужое мнение и таким образом препятствовать нахождению личной позиции. Именно в этом вопросе выясняется разница между политическим образованием и индоктринацией. Индоктринация несовместима с функцией учителя в демократическом обществе и с общепринятой целью развития способности ученика самостоятельно оценивать вопросы.

Спорные вопросы в уроках надо представлять с разных точек зрения, это требование тесно связано с выше названным. Если не принимать другие аргументы и расхождения в дискуссиях, то первый шаг к индоктринации уже сделан. Важный вопрос, если учитель должен обращать внимание на такие точки зрения и аргументы, о которых ученик не сразу думает из за своего политического и социального происхождения. Здесь выясняется, почему личная точка зрения, научные и политические мнения учителя играют лишь незначительную роль. Общепринятое понятие демократии состоит в том, чтобы допускать даже противоречия в дискуссиях.

Ученик должен быть в состоянии оценивать политическое положение и собственные интересы, принимать участие в политической жизни и защищать свои интересы. Составной частью этой цели является активное участие в политической и общественной жизни, это же следует логике выше названных принципов. В связи с этой позицией иногда обвиняют нпр. Германна Гизеке и Рольфа Шмидерера в “возвращение к формальности”, чтобы не поправить собственные мнения. Но это неоправданно, поскольку речь идет не о всеобъемлющем, но о необходимом, неприкосновенном в демократическом обществе согласии.

Бойтельсбахське узгодження

Недопускальні всілякі спроби нав'язати учневі чужу думку й таким чином перешкоджати знайденню особистої позиції. Якраз в цьому питанні виявляється різниця між політичною освітою та індоктринацією. Індоктринація є несумісною з функцією вчителя в демократичному суспільстві а також із загальноприйнятою ціллю розвитку здібності учня самостійно оцінювати питання.

Спірні питання в уроках треба представляти з різних точок зору, ця вимога тісно зв'язана з вище наведеною. Якщо не приймати інші аргументи й розбіжності в міркуваннях, то перший крок до індоктринації вже зроблений. Важливим є питання, чи не має навіть вчитель звертати увагу на такі точки зору й аргументи, про які учень не відразу думає через своє політичне й соціальне походження. Тут виявляється, чого особиста точка зору, наукові й політичні думки вчителя відіграють лише незначну роль. Загальноприйнята суть демократії полягає в тому, щоби допускати й противоріччя в дискусіях.

Учень повинен бути в стані оцінювати політичне становище та власні інтереси, брати участь в політичному житті а також захищати свої інтереси. Складною частиною цієї цілі є активна участь в політичному й суспільному житті, це ж логично виникає з вище наведених засад. У зв'язку з цією позицією часом звинувачують нпк. Германна Гізеке і Рольфа Шмідерера в "поверненні до формальності", щоби не поправити власні думки. Це однаке ніє оправданим закидом, оскільки йдеться не про всеохоплююче, тільки про конче потрібне, недоторканне в демократичному суспільстві узгодження.

Переклад із: Das Konsensproblem in der politischen Bildung (Проблема консенсусу в політичній освіті), Hrsg. Siegfried Schiele/Herbert Schneider, Stuttgart 1977 (Übersetzung ins Ukrainische: Ernst Lüdemann)

Porozumienie z Beutelsbach

1. Wszelkiego rodzaju próby narzucania uczniowi opinii, a co za tym idzie ograniczanie kształtowania jego własnych poglądów, jest niedopuszczalne, jako że dokładnie w tym miejscu przebiega granica między kształceniem politycznym a indoktrynacją. Indoktrynacja jest nie do pogodzenia z rolą nauczyciela w demokratycznym społeczeństwie i z ogólnie pojętym procesem rozwoju wyrabiania w uczniu umiejętności obiektywnej i niezależnej oceny.
2. Kontrowersyjne tematy w polityce i w nauce powinny być również jako takie przedstawiane na zajęciach. Wymagania te są ściśle związane z powyższym, ponieważ w momencie gdy różne punkty widzenia znikną, alternatywy pozostaną niewyjaśnione, droga do indoktrynacji stoi otworem. Warto postawić pytanie, czy właśnie nauczyciel nie powinien pełnić roli korygującego tzn. kłaść nacisk na uświadomienie różnorodności opinii i alternatyw, które są uczniom w związku z ich politycznym i socjalnym pochodzeniem obce. Przy formułowaniu owego stwierdzenia staje się jasnym, dlaczego osobisty punkt widzenia nauczyciela, reprezentowane przez niego teoretyczne poglądy i przekonania polityczne stają się stosunkowo mało interesujące. Przyzwyczajeni do akceptacji różnorodności zdań uczniowie nie mają problemu z rozumieniem demokracji.
3. Uczeń powinien mieć możliwość analizy sytuacji politycznej w zakresie własnych zainteresowań, jak również poszukiwania środków i dróg, wpłynięcia na zastaną sytuację polityczną. Takie postawienie celu kładzie szczególny nacisk na aktywną postawę, co w istocie logiczną konsekwencją dwóch poprzednich stwierdzeń. Postawiony w związku z tym Hermanowi Giesecke i Rolfowi Schmiedererowi zarzut „powrotu do formalności,” jest o tyle nie trafiony, ponieważ nie chodzi tu o znalezienie porozumienia optymalnego lecz porozumienia koniecznego.

Hans-Georg Wehling (S.179/180) in: Siegfried Schiele/Herbert Schneider(Hrsg.)
Das Konsensproblem in der politischen Bildung
Stuttgart 1977

Tłumaczenie: Monika Wilkowska, Joanna Gierych